

Het middenschip van onze kerk door de eeuwen heen.

Het middenschip zonder de 4 kerkbanken en 2 rijen met stoelen, oktober 2023.

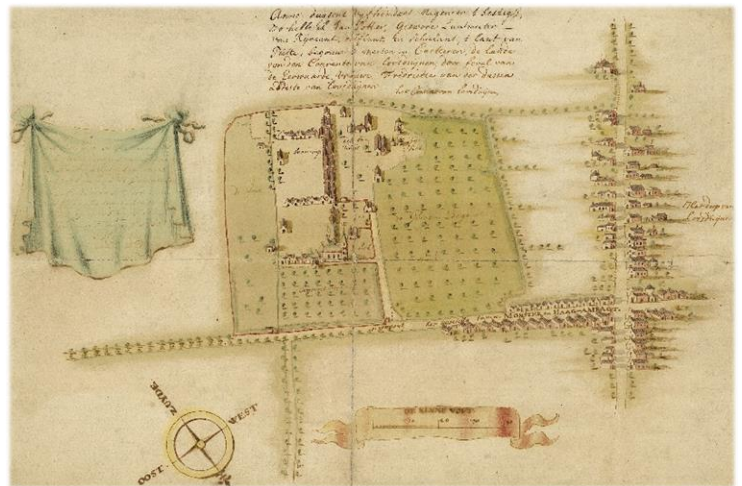
U heeft het misschien al gezien, in het middenschip zijn 4 kerkbanken verwijderd. Begin september 2023 hadden we al één kerkbank eruit gehaald. Deze is ingekort en opgeknapt. Deze staat nu in de consistorie tegen de noordgevel van de torenmuur. Doordat deze 4 kerkbanken zijn verwijderd, hebben we nu meer ruimte om de heilig avondmaals tafels goed neer te zetten en hebben zo voldoende ruimte rondom de tafels. Daarnaast kunnen we de ruimte goed gebruiken bij de koffiedrink momenten na de dienst of ander bijeenkomsten in de kerk. We hebben de 3 kerkbanken uit elkaar gehaald en opgeslagen op de torenzolder. Misschien komt het nog wel eens van pas.

Na lang zoeken heeft de kerkvoogdij toch een grote aantal rieten stoelen 2de hands gekocht. Om zo de ruimte toch nog te voorzien van goede zitplaatsen.

Deze stoelen komen uit de abdijkerk van Loosduinen, in Den Haag. Dit is ook een kerk met een rijke geschiedenis. Het was namelijk de abdijkerk van het voormalige Abdij klooster van Loosduinen. Het is gesticht in 1230 als een vrouwenklooster op het landgoed te Loosduinen van graaf Floris IV en Machteld van Brabant, dat waren de grootouders van de bekende graaf Floris V. In 1186 stond er al een kapel, waar onder andere graaf Dirk VII van Holland getrouwd is met Aleid van Kleef.

Er bestond al een grafelijk hof van Loosduinen. Rondom deze kapel is later de abdij gebouwd. In het graafschap Holland waren naast deze Abdij van Loosduinen, ook nog de Abdij van Egmond, de Abdij van Rijnsburg en de Abdij van Middelburg. Ze kregen allemaal veel bezittingen van diverse Hollandse graven. Dat deed deze grafelijke Hollandse familie niet zomaar. Eén van de redenen was dat ze in de kerk een waardige begraafplaats hadden voor hun overleden familieleden en de kloostergemeenschappen konden bidden voor hun zielenrust.

Naast het abdij complex ontstond het dorp Loosduinen. In de 80 jarige oorlog hebben de Geuzen het abdij complex behoorlijk vernield. De eerste restauratie van de kerk werd gedaan met de stenen van het klooster. Na de Tweede Wereld oorlog is de kerk gerestaureerd en in 1952 zijn de kerkbanken vervangen door stoelen. In 1971 is de kerk weer gerestaureerd, hierbij werden de zijbeuken, die in 1908 waren gebouwd, verwijderd. Eigenlijk werd pas in 1974 over de naam 'abdijkerk van Loosduinen' gesproken.

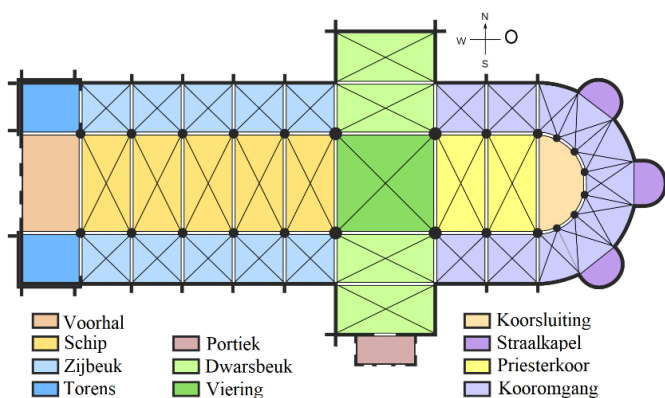
Het abdij complex met kerk en dorp Loosduinen aan de rechterkant.

De rieten stoelen in de abdijkerk van Loosduinen.

Nu even terug naar de rieten stoelen. We hebben navraag gedaan hoe oud deze stoelen nu zijn, maar dat wisten de kerkrentmeesters van deze kerk niet. De kerkvoogd die de verkoop geregeld had, wist wel te vertellen dat hij in 1975 lid is geworden van deze kerk en dat de stoelen er toen al stonden. Waarschijnlijk zijn ze na de kerkrestauratie in 1971 als nieuwe stoelen in de kerk gekomen. Als dat zo is dan zijn de stoelen dus al ruim 48 jaar oud. Wij hebben ze in ieder geval een mooie plek gegeven in het middenschip van onze kerk.

De benaming 'middenschip' van onze kerk is eigenlijk niet helemaal juist. De plek waar de rieten stoelen staan, heet eigenlijk 'de viering of de kruising' van een kerk. Wij hebben eigenlijk maar een heel klein stukje middenschip. De preekstoel en de kerkenraadsbank staan in het middenschip. De consistorie zit onder de toren en de toren zit eigenlijk in het middenschip verwerkt. Op het plaatje hieronder zie je de juiste benamingen die gebruikt worden in een kruiskerk. De rieten stoelen staan dus in de viering/kruising van ons kerk gebouwd.

Onderdelen van kruiskerk.

De viering van de kerk in 2023 met de nieuwe rieten stoelen.

De viering, maar ook het middenschip van onze kerk is door de jaren heen wel heel veel veranderd. Als we helemaal terug gaan naar de tijd van vóór 1590, de tijd van de reformatie van onze kerk, dan weten we dat er geen kerkbanken in de kerk hebben gestaan. Dat was praktisch gewoon niet mogelijk. Er werd immers in de kerk begraven. Voor het graven van een graf was veel ruimte nodig. Er moest een houtenstellage staan om de grafsteen te verplaatsen en er moest ruimte zijn voor het zand wat uit het graf gegraven werd. Vergeet niet dat er in onze kerk 3 graven diep begraven is. Dat betekent dus dat ze zo'n 1,80 tot 2 meter diep moest graven. Meestal moest er dieper gegraven worden. Als de begraafplek na zo'n 20 jaar helemaal opnieuw werd gebruikt, werden de botten van de 3 oude onderliggende graven verzameld en helemaal onderin herbegraven in een klein knetelgraf. Dus nog dieper moest het graf worden uitgegraven. Je kan je dus voorstellen dat als er iemand helemaal onderin begraven word er veel zand uit het graf komt. Daarbij komt ook nog dat de

grafzerken niet goed aansloten en scheef gingen zaken. Hierdoor konden de kerkbanken ook niet recht en stabiel in de kerk staan. Je moet ook bedenken dat er in de kerk in die tijd niet veel of helemaal niet gepreekt werd, zoals wij dat kennen.

Het koor van de kerk was het belangrijkste gedeelte van de kerk, daar word de heilige mis bediend door de priester aan het hoofdaltaar. De viering/kruising van de kerk was de centrale plek in het midden van de kerk, met aan de oost kant het hoofdaltaar en in de zijbeuken in de verschillende nissen, met diverse andere altaren².

Pas na de reformatie werd het accent op het Woord gelegd en ging men deze in preken uitleggen. De diensten waren lang, dus zal men wel hier en daar wat stoelen hebben neergezet. Nog geen banken, want er werd na de Reformatie ook nog steeds in de kerk begraven.

In de kerkelijke archieven lezen we dat de kerkvloer in 1699/1700 helemaal vervangen zijn door nieuwe grafzerken

en dat de oude preekstoel is vervangen door een nieuwe preekstoel, die nog steeds dienst doet in onze kerk³. Niets wordt er gezegd over banken en/of stoelen. Stoelen zullen er wel geweest zijn, er werd namelijk al gepreekt vanaf de preekstoel en daar is zitten luisteren wel zo prettig lijkt mij. De preekstoel heeft in die tijd op verschillende plaatsen gestaan. Als eerste tegen een koorschot aan. Het koor wilde ze na de reformatie niet meer gebruiken en werd afgetimmerd en daar tegen aan is de preekstoel gezet. Dat zag je in meerdere kerken zo. Later is de preekstoel naar de andere kant verplaatst, zeg maar waar hij nu ook staat. Hiermee werd het gedeelte van het middenschip en viering gescheiden van elkaar. Dat had te maken met het feit dat de toren steeds schuiner kwam te staan. Door deze verzakking van de toren zijn ook zware eiken balken afgebroken, waardoor een groot gedeelte van het middenschip niet meer gebruikt kon worden. Ze hebben een schot geplaatst tussen de viering en het middenschip en daar de preekstoel weer tegen gezet.

In 1818 is de toren helemaal afgebroken en het schip van de kerk word met 12 meter ingekort, omdat het middenschip in zeer slechte staat was. Na deze restauratie is er weer een schot gekomen tussen het koor en de viering, met daar tegen aan weer de preekstoel. Van deze situatie zijn nog oude foto's bekend, zie afbeeldingen op de volgende pagina . Deze toren begon na verloop van tijd ook weer te zinken en is tijdens de grote kerkrestauratie in 1967 helemaal afgebroken en weer opgebouwd. Bij deze restauratie is het koorschot weer afgebroken. De consistorie is onder de kerktoeren gekomen en er is een schot geplaatst halverwege het schip, daartegen aan staat de preekstoel. Deze situatie hebben we nog steeds in onze kerk. Wat er met de kerkbanken en eventuele stoelen is gebeurd tijdens de restauratie, wordt niet gesproken in de archieven.

In het kerkelijk archief lezen we in 1800 dat er voor het eerst banken –en stoelengeld geheven word. Dit om de dalende kerkinkomsten wat aan te vullen. Voor 10 stuivers kon je een plek huren. Tijdens de kerkdiensten had je nu het recht om op die plek te gaan zitten, waarvoor je betaald had. 10 stuivers was in die tijd ½ gulden⁴, omgerekend naar onze tijd is dat zo'n € 3,90.⁵

Het graven van een graf in de kerk van Delft¹.

¹ Foto van olieverf op paneel, door Cornelis de Man, titel Interieur van de Oude Kerk in Delft. Van de zuidelijke zijbeuk tot het noordelijke transept, met elegante stellen en gravende mannen op de voorgrond. Gemaakt zo rond de 2de helft van de 17de eeuw.

² Over de verschillende altaren in de kerk wil ik in de toekomst een apart artikel gaan schrijven.

³ Pagina 46 uit het gedenkboek Het Licht schijnt in de duisternis door S. van der Linde. Utrecht 1940 en "Weet waar je loopt, deel IV. Rode gedenksteen geeft haar geheimen prijs!" op de website www.hervormdlopik.nl

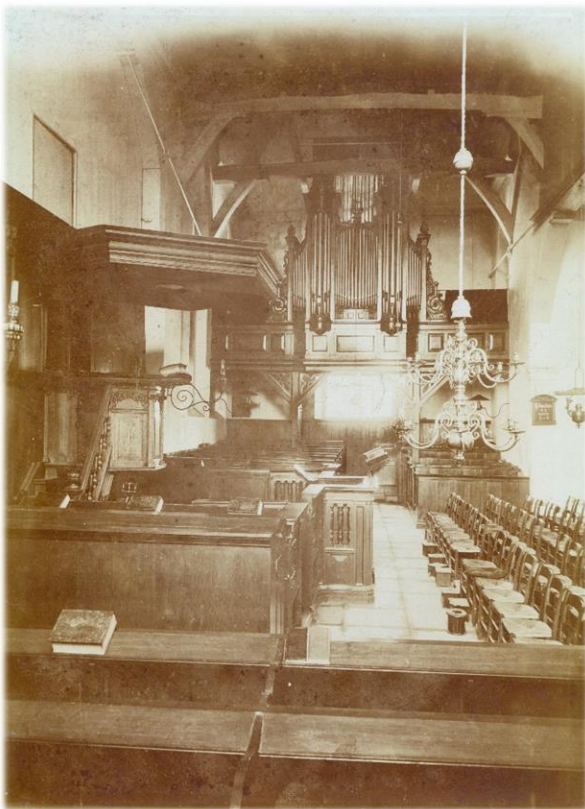
⁴ Omrekeningstabel gebruikt uit het Leidschrift, 13de jaargang, nummer 2, april 1988. Het geld van de Republiek, door H.W. Jacobi.

⁵ Waarde omrekening gedaan via de site <https://iisg.amsterdam/nl/onderzoek/projecten/hpw/calculate.php> en <https://datasets.iisg.amsterdam/dataset.xhtml?persistentId=hdl:10622/VY7UY3>

Deze banken –en stoelengeld werd tot 1964 geheven. Na de grote kerkrestauratie is dat niet meer terug gekomen. Op oudejaarsdag kon je bij de kerkvoogdij een plaats in de kerk kopen voor het volgende jaar. Je kreeg dan een kwitantie dat je een vaste plek had in de kerk. In de kerk, boven de preekstoel, was er het bekende rode lampje. Deze ging 5 minuten voor de dienst uit, als teken dat de kerkgangers die niet een vaste plek hadden gehoord, op alle plaatsen mocht zitten. Dus ook op de plekken die gereserveerd waren voor de mensen die hadden betaald voor hun plek, maar niet in de kerk waren.

Er waren dus al kerkbanken in 1800, dat is wel opvallend want pas 13 jaar later word er door de landelijke overheid besloten dat er niet meer begraven mag worden in de kerken. Hierdoor kregen de vaste kerkbanken ruim baan.

Er is een foto uit 1908, met daarop afgebeeld (zie afbeelding hieronder) de viering van onze kerk met de preekstoel voor het koorschot. Hierop staan ook rijen stoelen afgebeeld. Uit de kerkvoogdij notulen⁶ kunnen we lezen dat deze stoelen dringend aan vervanging toe zijn. Deze zijn uiteindelijk vervangen door kerkbanken. De banken zijn gemaakt door H. Benschop en geschilderd door J. Benschop. Ds. van der Linde schrijft in zijn gedenkboek 'Het licht schijnt in de duisternis' hier het volgende over. *De kerkstoelen, zo lang in zwang, worden uitgebannen, doordat het schip, waarin de vrouwenplaatsen zijn, wordt voorzien van 12 banken van 3 ½ meter breed. De kosten ervan het schilderen inbegrepen, bedragen fl. 305,00.*⁷ U leest het goed 12 banken, dat zijn dan nogal wat stoelen die dan verdwijnen. Hiermee zijn de laatste kerkstoelen in 1908 verdwenen uit de kerk en staan er alleen nog maar kerkbanken in de kerk.

Viering met preekstoel van vóór 1908 met stoelen.

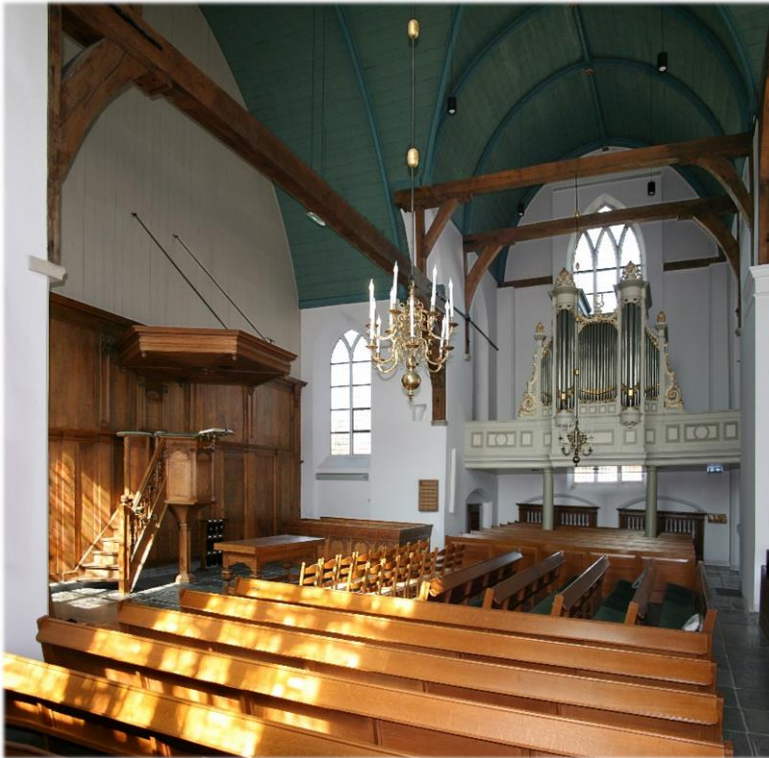
Viering met preekstoel van ná 1908 met kerkbanken.

⁶ Uit archief L 046 Archief van de Nederlandse Hervormde Gemeente van Lopik 1613-1991 Nr. 119. 1881 februari 2-1943 december 6.

⁷ Pagina 100 uit het gedenkboek Het Licht schijnt in de duisternis door S. van der Linde

2 rijen met stoelen in de viering ná 1967 in onze kerk.

2 rijen rietenstoelen ná 1987 in de viering van onze kerk.

Dan zijn we nu in 2023 beland en zijn deze 2 rijen met rietenstoelen en 4 kerkbanken verwijderd uit de kerk. Daarvoor in de plaats zijn er 5 rijen met rietenstoelen terug gekomen. Zo ziet en leest u dat het interieur in onze kerk vele veranderingen heeft gekend. Het zal in de toekomst mogelijk nog wel vaker veranderen.

5 rijen rietenstoelen sinds december 2023 in de viering van onze kerk.